

A SAVREMENOST CÍMŰ FOLYÓIRAT KÉT SZÁMÁRÓL (az 1974. évi 1. és 2. szám)

Már az 1973. évfolyam néhány utolsó száma is azt bizonyítja, hogy a Savremenost című társadalomtudományi folyóirat új tartalommal gazdagodik. A JK SZ forradalmi irányvonalának szellemében egyre tökéletesebb tájékoztatási eszközzé válik, az öngazgatási gyakorlat és az öngazgatási elmélet szöcsövévé alakul át. Ugyanakkor, tartalmát tekintve a Savremenost a Vajdasági Kommunista Szövetség eszmei-politikai közlönye is lett. A minőségi változás az idei első szám egyik írásában nyilvánul meg a legszembetűnőbben. Arról tájékoztat, hogy mit tartalmaz és milyen irányvételű a Savremenostnak, a VKSZ eszmei-politikai közlönyének a szerkesztési koncepciója, és arról, hogy miként valósítják meg ezeket a szerkesztői elképzeléseket. Ez az írás félreérthetetlenül hangsúlyozza, hogy a Savremenost nem lesz szigorúan szakosított folyóirat, hanem a forradalmi gyakorlattal foglalkozó közlöny lesz, amely kritikai szellemben figyeli és általánosítja ezt a gyakorlatot minden olyan területen, ahol érvényre jut a K SZ forradalmi szerepe, vagy ezután kell azt érvényesíteni.

Az új szerkesztési politika néhány fontos alapelvre épül. A Savremenost mindenekelőtt folytatja különböző írások közlését a köztársaságokról és Kosovo tartományról; vállalja a jugoszláv közvélemény tájékoztatását a vajdasági nemzetek és nemzetiségek eszmei-politikai alkotó tevékenységéről; időnként külön számot készít a nemzetiségek nyelvén az év közben megjelentetett legkiemelkedőbb írásokról; és végül, ami különösen jelentős, a marxista elmélet, tudományos munka sokévi elhanyagolása után most ismét maga köré gyűjti az alkotókat, serkenti őket, közvetíti a politikai elmélet és gyakorlat között, ily módon járulva hozzá a szocializmusért folytatott harc időszerű kérdéseinek rendezéséhez.

Ez a szerkesztési elképzelés érvényesült az idei évfolyam eddigi számaiban. Most megkíséreljük ismertetni a folyóirat első két számát, abban a reményben, hogy ezzel nemcsak a szerkesztési koncepció megvalósulását sikerül érzékeltetnünk, hanem egyben hozzájárulunk a Savremenost olvasótáborának növeléséhez, és egyúttal felkeltjük azoknak az érdeklődését is, akik írásaikkal elősegíthetik a folyóirat szerkesztési elveinek a valóra váltását.

I.

Sreta Kovačević cikke tulajdonképpen annak az expozéának, folyóirati közlésre rövidített változata, amelyet a szerző, mint a VSZAT Képviselőházának akkori elnöke ünnepi ülésén terjesztett be.

Az írás mindenekelőtt tömör értékelést ad az új alkotmányos elképzelések és javaslatok kapcsán megtartott vajdasági általános vitáról. Hangsúlyozza, hogy a jól megszervezett és levezetett vita jelentősen hozzájárult az alkotmányos dokumentumok végső megszövegezéséhez. Külön kiemeli, hogy az általános vitában tartományunk dolgozói, minden nemzete és nemzetisége nyilvánosan támogatta az új alkotmányok tervezetét, illetve azokat a megoldásokat, amelyek híven tükrözik a JKSZ Elnöksége 21. ülésének határozataiban, Tito elnök és a Végrehajtó Iroda levelében meg a X. kongresszus platformjában kifejtett álláspontok társadalmi lényegét.

Ennek a nagy jelentőségű cikknek az új alkotmányos megoldásokkal foglalkozó részében helyet kapott a VSZAT első alkotmányának minden fontos kérdése. A szerző hangsúlyozza, hogy az Alkotmány a társadalmi öngazgatás egyik legfontosabb dokumentuma, alapokmánya a dolgozók, a nemzetek és nemzetiségek öngazgatási jogainak, a továbbiakban pedig elemzi a tartománynak, mint átfogó társadalmi-politikai közönségnek és egyúttal, mint a jugoszláviai föderalizmus alkotóelemének meg a Szerb Szocialista Köztársaság szerves részének alkotmányos-jogi helyzetét. Az alkotmányos rendszer egységét a tartomány Alkotmánya a JSZSZK Alkotmánya egységes elveinek átvételével fejezi ki (a szocialista öngazgatásra és fejlődésének irányvonalára, a társadalmi-gazdasági és politikai rendszer alapjaira, a közigazgatás megszervezésére és az öngazgatásra, valamint az emberek helyzetére vonatkozó elvek). A cikk külön rámutat arra, hogy a tartomány alkotmányának, mint öngazgatási dokumentumnak és politikai-jogi aktusnak milyen nagy jelentősége van a társadalmi-politikai rendszer fejlesztésében és a jugoszláviai föderatív közönség kialakításának egységes folyamatában.

Miután hangsúlyozza az alkotmányos-jogi rendszer jelentőségét és ismerteti a tartomány egységes, alkotmányos elveken alapuló működésének és megszervezésének kérdéseit, valamint a VSZAT Képviselőháza új összetételének meghatározását, megalakításának módját és hatáskörét, a szerző a következő szavakkal fejezi be cikkét: „a VSZAT Alkotmánya fegyvere lesz munkásosztályunknak és minden dolgozónknak abban a küzdelemben, amelyet a Kommunista Szövetség vezetésével folytat a munkásosztály döntő szerepének valóra váltásáért, szocialista közösségünk öngazgatási fejlesztése politikájának kialakításáért és végrehajtásáért, soknemzetiségű közösségünk nemzeti és nemzetiségei teljes egyenrangúságának érvényesítéséért, a munka felszabadításáért; társadalmi munkában meg az alkotás minden területén észlelt elidegenülés megszüntetéséért, az öngazgatás gyorsabb fejlesztéséért a társadalmi élet minden területén, öngazgatási rendszerünk védelméért, a tartomány felelősségteljes részvételéért a föderáció, illetve a köztársaság egységes politikájának megalkotásában és érvényesítésében.”

2. Stevan Doronjskinak a „Vajdaság autonómiája megalapozásának és fejlesztésének három évtizede” című tanulmánya minden bizonnyal bekerül majd alkotmányosságunk fejlődésének történetébe, de főképpen a politikai tudományok értékei közé, mert a szövényes társadalmi folyamatoknak és az új szocialista tartalommal telített intézmények megalapításának marxista vizsgálatához elméletileg jelentősen hozzájárult. Ez az eredeti dokumentumok és történelmi források alapján íródott tanulmány nem csupán az események és az egyes dokumentumok időrendi bemutatása, hanem elsősorban a politikai körülmények, továbbá azon általános társadalmi állapotok és magatartások mélyreható és alapos elemzésének összegezése, amelyek közepette és amelyek hatására az autonómia eszméje fejlődött a népfelszabadító háború óta napjainkig. Hangsúlyozza hogy az új

alkotmányos megoldások semmiképpen sem jelenthetik a tartomány határai közé való autarktikus bezárkózást, hanem éppen ennek az ellenkezőjét, a munkásosztály, a dolgozók, a nemzetek és nemzetiségek történelmi érdekeinek tevékeny megnyilvánulását, a Szerb Szocialista Köztársaságba való társulás és az öngazgatású jugoszlávai szocialista közösség megbonthatatlan egységbe való társulás formáit jelentik. A szerző a következő megállapítással fejezi be cikkét: „az elmúlt több mint harminc esztendő küzdelme és fejlődése teljes egészében igazolta azt a jövőbe vetett hitünket, amely az ország minden vidékén egyaránt meghihlette és önfeláldozó munkára serkentette dolgozóinkat, és amely hitünk, hála ennek az önfeláldozó munkának, minden sikerünk eszmei-politikai szervezőjének és irányítójának, a Jugoszláv Kommunista Szövetségnek és Titó elvtársnak a vezetésével immár valósággá vált.

3. Bogdan Crevarnak a „VSZAT Alkotmánya és a képviselőházak, meg más öngazgatási testületek megalakítása a küldöttrendszer szellemében” című vitacikkével befejeződik a vajdasági autonómia történelmi és alkotmányos-jogi fejlődésének egységes eszmei-politikai hozzáálláson alapuló vizsgálata. A szerző abból a helytálló megállapításból indul ki, amely szerint a tartomány alapvető, törvényes aktusának alkotmánnyá való fejlesztése a végrehajtott alkotmányos reform egyik leglényegesebb vívmánya. Ez a tény „az egész ország átfogó öngazgatási szocialista fejlődésében elért vívmányok kifejezése, társadalmi berendezésünk politikai szervezeteinek a föderatív rendszerében végbemenő öngazgatási fejlődés egyik megnyilvánulási formája, és egyben megdöntetlen bizonyítéka a gazdasági-szociális összetétel és a nemzetek közötti viszonyok hatékony átalakulásának, valamint tartományunk kulturális és más fejlődésének.”

Miután a szerző hangsúlyozza, hogy az autonómia sohasem volt a regionális és nemzeti elkülönülési politika vagy szeparatizmus formája, már a szocialista országépítés kezdetén is ismeretes volt az, hogy az általános társadalmi fejlődés folyamataival összhangban az autonómia tartalma is változik majd, kiemeli, hogy a társadalmi-politikai közösségek új alkotmányának elfogadásával új társadalmi-politikai állapotokat teremtetünk. Ez abban nyilvánul meg, hogy abból a szakaszból, amelyben az öngazgatású szocializmus fejlődési irányvonalának és tartalmának alkotmányos-jogi törvényesítését határoztuk meg, eljutottunk abba a fejlődési szakaszba, ahol már az elfogadott alkotmányos elvek következetes érvényesítéséért harcolunk. Természetesen ebben a szakaszban a Jugoszláv Kommunista Szövetség által vezetett haladó, szocialista erők további politikai tevékenységének központi kérdései közé tartozik az a harc, amelyet az öngazgatási alapon társult munka és a társultmunka-alapszervezeteknek a monopolizmusra törekvő és technokrata erőktől való önállósítása érdekében az alapvető termelési viszonyok öngazgatású szocialista átalakulásáért folytatnak, valamint, hogy a jövedelemmel és a társadalmi újratermeléssel teljes egészében a munkásosztály rendelkezzen. Ebbe a kérdéscsoportba tartozik az a politikai tevékenység is, amelyet a küldöttrendszernek, a formális, parlamenti közvetett-képviselési demokrácia megszüntetése semmi mással nem helyettesíthető eszközeinek és a munkásosztály és az öngazgatási alapon társult munka számára a politikai döntéshozatal minden szakaszában érvényesülő közvetlen beavatkozást szavatoló egyetlen lehetséges rendszernek az életrekelése érdekében folytatnak. Ahhoz, hogy ezeket a történelmi célokat elérjük „feltétlenül tudatos, eszmei-politikai szempontból világosan meghatározott és kiválóan megszervezett társadalmi-politikai akcióra, nagyfokú társadalmi felelősségérzettel telített magatartásra van szükség – feltétlenül olyan forradalmi tevékenységre, amelyet Tito elnök levele váltott ki, és amelyen tevékenységre törekszünk jelenleg is.”

4. Milan Malinak „A Kommunista Szövetség és az Alkotmány érvényesítése” és Radovan Medjedovićnak „A Kommunista Szövetség káderpolitikája” című cikkén kívül ebben a számban még két jelentős írás kapott helyet, dr. Aleksandar Firának a

„A társadalmi-politikai közösség képviselőháza alkotmányos megalapításának eszmei-politikai kérdései” és Mojse Miljkovićnak a „A választási folyamat megszervezésének és levezetésének problémái a VSZAT-ban” című értekezése.

5. Az előbbi vitacikkek és elemzések folytatásaként közli a Savremenost „A Jugoszláv Kommunista Párt 1935—1945 közötti forradalmi gyakorlatából válogatott dokumentumok Vajdaság autonómiájáról alkotott politikai koncepciók fejlődéséről és autonóm tartománnyá való átalakulásának folyamatáról” című mellékletet. Ezeknek a dokumentumoknak a kiválasztása az első kísérlet a Vajdaság politikai múltja szempontjából olyannyira fontos és nem mellőzhető történelmi kérdéseknek az összegezésére. Minden bizonnyal történelmi jelentőséget ad a folyóirat első idej számának a folyóirat szerkesztőségének az a rendkívül érdekes elképzelése, hogy a már felsorolt írások mellett köztegye a tartomány megalakítására irányuló folyamatokat közvetlenül bemutató dokumentumokat is.

II.

A Savremenost második száma három részre oszlik: az első, amelyben az agrárpolitika, a falusi öngazgatási viszonyok fejlesztésének társadalmi és eszmei-politikai kérdéseivel, valamint a Kommunista Szövetség forradalmi szerepének megvalósulásával foglalkozik; a második, amely a szakszervezetnek a elnöki levélből és az új Alkotmány érvényesítéséből eredő feladatait, valamint a szakszervezetben tevékenykedő kommunisták szerepét ismerteti; és végül a harmadik rész, amely hat különféle témájú cikket és értekezést tartalmaz, más-más szerzőtől.

Az első rész jelentősége alapján megállapíthatjuk, hogy ez a szám tematikai jellegű. Közli Edvard Kardeljnek, Nagy Ferencnek, Ion Srbovnak, Nedeljko Šuljmančnak, Nikola Milutinovićnak, Petar J. Markovićnak és Milan Trkuljának a Gazdasági Tanács márciusban, Belgrádban megtartott ülésén elhangzott felszólalását. Közzéteszi továbbá a folyóirat szerkesztősége által szervezett, a múlt év végén megtartott és a falusi öngazgatási viszonyok fejlesztésének társadalmi és eszmei-politikai kérdéseivel, valamint a Kommunista Szövetségnek a falun megvalósuló forradalmi szerepével foglalkozó politológiai tanácskozás résztvevőinek autorizált téziseit és felszólalásait.

Ezek az írások megkísérelnek feleletet adni egy egész sor, e téren felmerülő fontos kérdésre (a vajdasági falu öngazgatási viszonyainak fejlettségi foka; a falu gazdasági és szociális-politikai viszonyainak és folyamatainak jellege; milyenek a mezőgazdasági-ipari kombinátok, szövetkezetek és kooperációs részlegok öngazgatási viszonyai; milyen a földművesek és a falusi környezetben élő más dolgozó emberek helyzete; a társadalmi-politikai rendszer hatóeszközeinek szerepe és feladata az öngazgatási alapon társított munka döntő szerepének a megvalósulására irányuló, a társadalmi-politikai életben és az öngazgatásban végbemenő integrációs folyamatok során; a mezőgazdaság és a falu szocialista átalakulására irányuló közös fejlesztési politika végrehajtásának összegegyeztetése a föderáció szintjén; a Kommunista Szövetség falusi környezetekben tevékenykedő szervezeteinek helyzete és szerepe.)

A felsoroltakon kívül megannyi más, az olvasók érdeklődésére számottartó kérdést vetnek fel az első részben közölt írások.

A második részben látott napvilágot Predrag Vladislavljevićnak, a Vajdasági Szakszervezeti Szövetség V. Választmányi Értekezletén mondott figyelemreméltó beszámolója, valamint Dušan Alimpićnek, a Vajdasági Kommunista Szövetség Tartományi Bizottsága elnökének az említett ülésen elhangzott nagy jelentőségű felszólalása.

A harmadik részből külön figyelmet érdemelnek a következő cikkek: Petar Matić-

nak „Az öngazgatású politikai rendszer általános honvédelmi elképzeléseinek eszmei-politikai alapja és társadalmi lényege” című írása értékes anyagot szolgáltat a szóban forgó kérdés tanulmányozásához. Külön foglalkozik az általános honvédelem elképzeléseit meghatározó külső és belső tényezőkkel, ezen elképzelésnek az eszmei-politikai és történelmi alapjaival a Jugoszláv Kommunista Szövetségnek az általános honvédelemre vonatkozó álláspontjai fejlődésével.

„A kultúra, a védelmi rendszer erejének forrása” című értekezésében Voja Vukičević azt az érdekes gondolatot fejtegeti, hogy társadalmi fejlődésünkben a kultúra és a honvédelem azonos szociális alapon gyökerezik, megannyi közös, egymással kapcsolatos viszony és folyamat köti össze e két területet. Ezeket a kérdéseket a szerző a korszerű kultúrelmélet és katonai-szociológiai elmélet szellemében vizsgálja, ugyanakkor fontosabb elméleti megállapításainak kialakításában mindig a marxista, dialektikus, osztály- és eszmei szempontokból indul ki. Az értekezés eléggé terjedelmes, minden fejezete (az ember, a kultúra és a honvédelem elsődleges szubjektuma; a kultúra és a honvédelem, mint történelmi tényezők; a tudomány és a kultúra legújabb vívmányainak háborúellenes beállítottsága; a kultúra, az általános honvédelem elképzelései valóra-váltásának tényezője stb.) külön érdeklődésre tarthat számot, s azt tanúsítja, hogy ez a problémakör rendkívül szövevényes és feldolgozásához egész sor elvet és tényezőt kell figyelembe venni, a tudományos-elméleti nézetektől kezdve egészen a gyakorlati-politikai szempontokig.

A többi írás mellett (Muzafer Hadžagić: A művelődési közösségek és működésük előfeltételei; Kovács Károly: Az üzleti és hivatásbeli erkölcs gazdasági rendszerünkben; Dušan Popov: A népfelszabadító háború tartományi politikai-tájékoztatási eszközeinek megalapítása és azok eszmei törekvései Vajdaságban), tartalmi szempontból és feldolgozási módjával külön érdeklődésre számíthat Radivoje Sekulićnak és Mirko Savkovićnak „Az irányított tervezéstől az öngazgatási tervezésig” című monográfiája.

A tervezés nem csupán tudományos vagy műszaki eljárás, hanem a forradalmi gyakorlat eleme, társadalmi megnyilvánulása is egyben – hangsúlyozzák a szerzők és ismertetik a szocialista tervezés történelmi fejlődését a Szovjetunió villamosítására készített GOELRO-terv első tapasztalataitól kezdve egészen a korszerű szocialista elmélet és gyakorlat e téren felmutatott eredményeiig. Elmélyült figyelemmel tárgyalják a tervezés elméletének fejlődését hazánkban. Ebben a részben foglalkoznak az öngazgatási tervezés kérdéseivel, itt közlik a tervezés fogalmának meghatározását és alapvető jellegzetességeit. „A tervezést úgy definiálhatjuk, hogy az a társadalmi-gazdasági fejlődés céljainak a társult munka részéről való állandó és tudatos irányítási és összeegyeztetési folyamata, amely folyamat a gazdasági törvényekkel és a legújabb tudományos vívmányokkal összhangban a társadalmi szükségletek kielégítését szolgálja.”

Ez a monográfia szintén bizonyítéka a folyóirat szerkesztősége azon törekvéseinek, hogy olyan sajátos elméleti értékű írásokat közöljön, amelyek rámutatnak az öngazgatás szocializmus további fejlesztésének időszerű kérdéseire, és egyben hozzájárulnak e kérdések megfelelő rendezéséhez is.